

Hogyan ismerhetjük meg a magyarság lelki alkatát?

1.

„Az emberi *lélek* munkálkodik itt az Alföldön is s nekünk első teendőnk megismerni, milyen ez az alföldi nép, milyen a lelke“ — írja folyóiratunk szerkesztője az 1929. 1. számban adott programjában. Ehhez az elsőrangúan fontos problémához, a magyarság lelkialkatának megismeréséhez, óhajtunk a magunk részéről is hozzájárulni — egyelőre ugyan még nem kész adatokkal, hanem csupán szempontok adásával, a kérdés embertani vonatkozásainak megvilágításával. Mert a probléma rendkívül bonyolult és sokoldalú s minden tudományos szakmának hazafias kötelessége, hogy ez irányú ismeretkincsünk gyarapításának munkájából a maga részét kivegye.

De hát hogyan ismerhetjük meg a magyarság lelkivilágát, lelkialkatának jellegzetes sajátosságait? Vajjon elég-e, ha — mint némelyek gondolják — beutazzuk az országot, illetve azt a területet, amelynek népét leírni, jellemezni akarjuk s megfigyeljük, hogy hol, milyen szembetűnő lelki vonások mutatkoznak? Vagy talán célravezetőbb lesz, ha megkérdezzük a községek jegyzőit, lelkészeit, tanítóit, intelligens embereit s tudomásul vesszük, hogy ők milyennek látják az ottani népet?

Ilyen népleírásokkal, népjellemzésekkel azonban már a multból is bőven rendelkezünk, csak össze kellene gyűjteni azokat. Hisz minden község — város — tájmonografiában, azután útleírásokban, sőt regényekben, elbeszélésekben, tárcákban csaknem minden író megteszi ezt. Kiindulási alapul tehát már ezeket is használhatjuk.

Am ha ezeket a különféle népleírásokat, népjellemzéseket figyelmesen elolvassuk és egymással összehasonlítjuk, hogy képet alkossunk magunknak a magyarság lelkialkatáról, csakhamar szomorú tapasztalatokra jutunk. Egyfelől túlságosan ál-

talánosak, nagyon is a felületen mozgók s alig néhány lelki vonásra vannak csak figyelemmel, másfelől pedig nagyon határozatlanok, bizonytalanok, a lényeget figyelmen kívül hagyók s igen gyakran egymásnak ellentmondók. De ez érthető is. Sőt nagyon valószínű, hogy ha hirtelenében körlevelet küldenének minden faluba, hogy hol, milyennek látják az ottani magyarságot, az eredmény nem lenne sokkal különb az eddigieknél. Ennek oka pedig nem egyedül a probléma rendkívül nehéz, bonyolult voltában rejlik, hanem abban is, hogy úgy a megfigyelők, mint a megfigyelték részéről számtalan hiba elkövetésére nyílik alkalom.

Nem szólva a szembetűnőbb elfogultságokról és előítéletekről, nagyban függ az eredmény pl. a vizsgáló intelligenciájától, lelki világától, politikai pártállásától, foglalkozásától, vallásától, társadalmi előítéleteitől, ismeretkörétől, anyagi és társadalmi helyzetétől, a vizsgált egyénekhez való viszonyától, korábbi jó vagy rossz tapasztalataitól, modorától, éleslátásától, emberismeretétől. De nem kevésbé fontos az is, hogy a vizsgálandó egyének bőbeszédűek-e vagy zárkóztak, nyílttermésűek-e vagy alattomosak. Továbbá, hogy a vizsgálatot végzőben az idegent, az ismerőst, a felettest, a rokonszenves vagy ellenszenves embert látják-e s hogy van-e előttük tekintélye vagy van-e iránta bizalmuk. Sőt fontos az is, hogy milyen életkorú, milyen foglalkozású, milyen anyagi helyzetű egyéneket vizsgálunk, meg hogy munkaközben, pihent vagy fáradt állapotban, bor mellett, mulatság közben tanulmányozzuk-e őket s hogy tudják-e azt, hogy most figyeljük őket vagy sem. S így folytathatnók még tovább is. A befolyásoló körülményeknek itt valóban se szere, se száma.

Ezek után most már nem fogunk csodálkozni azon, hogy pl. a karcagi magyarok lelki tulajdonságairól festett kép más és más lesz a szerint, hogy információnkat a jegyzőtől, paptól, tanítótól, rendőrtől, kereskedőtől, iparostól stb. nyerjük-e vagy hogy az illetők benszülöttek-e ott avagy Erdélyből, a Felvidékről, vagy a Dunántúlról vándoroltak oda. Az egyik ember alig hogy kinyitja a száját, a nép már is bizalmas hozzá. A másik meg órákig faggathatja s a magyar mégis mind zárkóztabb lesz előtte s végül is egészen másnak mutatja magát, mint amilyen valóban. Vidéki embertani vizsgálataim alkalmával módomban volt mindezt alaposan megfigyelni.

De tegyük fel, hogy sok elmélyedés, önfegyelmelés árán eme sokféle előítéletől, befolyásolástól meg tudunk szabadulni

s mint teljesen elfogulatlan, észrevétlen, semleges, de élesszemű figyelők tanulmányozzuk a nép lelkivilágát.

Ne higgyük azonban, hogy ezzel már most minden akadályt legyőztünk. Sőt az igazi komoly nehézségek csak ekkor merülnek fel tulajdonképen, amikor a néplelki vizsgálatokat de facto meg akarjuk kezdeni, főleg, ha többet is akarunk elérni, mint felszínes megfigyeléseket, általánosságokban mozgó jellemzést. Mert hát mik azok, amiket tulajdonképen vizsgálnunk kell? Mely lelki vonások azok, amik a nép lelkialkatára igazán jellemzők? Hogyan tudjuk megkülönböztetni a fontosat a mellékestől, a jellemzőt a kivételestől, az általánost az egyénitől? Vagyis hogyan és mit vizsgáljunk? Mi az, ami egy-egy vidék népének lelkialkatára valóban általánosan s állandó módon jellemző s mi az, ami csak egyéni vonás, a társadalmi, anyagi helyzet, nevelés, szokás, általában a környezet (milieu) hatása? Mi a csoport jelleg s mi az egyéni jelleg?

És éppen itt kapcsolódik a kérdésbe az embertan, mint az emberi csoportokkal foglalkozó tudomány.

2.

A föld különböző vidékein több mint fél évszázad óta végzett rendszeres embertani vizsgálatok arra a — ma már kétségtelennek mondható — eredményre vezettek, hogy az emberi alak nem egységes, hanem bizonyos természetes csoportokra, az úgynevezett *rasszok*-ra tagolódik.

Hogy hány rassz van, hogy ezek a rasszok milyen rokonsági és származástani viszonyban vannak egymással s az egész emberi csoporttal illetve alakkörrel, továbbá, hogy némelyikük rendszertani értelemben a faj (species) fogalmával azonos-e, vagy pedig az egész emberiség egyetlen fajt alkot, melyen belül a rasszok a rendszertani változatnak (*varietas*) felelnek meg — mindez a felvetett kérdés szempontjából itt most nem érdekel bennünket. Elegendő, ha tudomásul vesszük magát a száraz tényt, hogy az emberiségen belül ilyen természetes alaki csoportok = rasszok tényleg léteznek. Az se zavarjon most bennünket, hogy az egy rasszhoz tartozó egyének nem élnek mindenütt zárt tömegben, hanem a nyelvi, néprajzi, etnikai, állami határoktól függetlenül, kisebb-nagyobb csoportokra, sőt különböző földrészekre, szétszórva találhatók. Vagyis tehát egyfelől ugyanazon rasszhoz tartozó egyének különböző, — néha etnikailag teljesen idegen — népek alkotó eleme gya-

nánt szerepelhetnek és szerepelnek is s másfelől egy-egy nép. nemzet teste több rassz egyéneiből van felépítve.

Ellenben már most fontos tudnunk azt, hogy az egyes rasszokat bizonyos velűkszületett és öröklődő testi sajátságok jellemzik és különböztetik meg más rasszoktól, továbbá, hogy mindama jellemző sajátságokat, illetve különbségeket, amelyek valamely rasszt meghatározhatóvá tesznek, illetve más rasszoktól megkülönböztetnek, rasszbélyegeknék, rasszjegyeknek, *rassz-jellegeknek* nevezi a tudomány.

Nem fog ártani, ha mindjárt azt is tudomásul vesszük, hogy ezek a rasszjellegek *nem abszolút qualitativ jellegek, hanem csupán quantitativ különbségek*. Vagyis a rasszok jellegeit és különbségeit ne úgy képzeljük, hogy van egy *A* rassz s annak egy *a* jellege, amely semmiféle más rassznál nem fordul elő, viszont a *B* rasszt a *b* jelleg különböztetné meg minden más rassztól. A dolog korántsem ilyen egyszerű. Mert egyfelől minden rassznak soha sem egy, hanem mindig több olyan bélyege, rasszjellege van, amelynek alapján más rasszoktól megkülönböztethető s másfelől ezek a bélyegek sohasem kizárólagosak egy-egy rasszon, hanem más változatban más rasszokon is előfordulnak. Vagyis nem az egyes rasszjellegek külön-külön, hanem több jellegnek, illetve jellegváltozatnak együttes előfordulása, kombinációja az, ami egy-egy rasszra jellemző, ami az egyik rasszt a másiktól megkülönbözteti. Talán egy példa könnyebben érthetővé teszi a dolgot. Pl. az északeurópai rassz legszembetűnőbb jellegei a kék szem, szőke haj, magas termet, hosszú koponya, keskeny, magas arc. A kék szem és szőke haj tehát kétségtől rassz jelleg. Azonban nem kizárólagos bélyege az északeurópai rassznak, mert pl. az u. n. keletbalti rasszra szintén jellemző. Igaz ugyan, hogy a kék szem itt kissé szürkés s a szőke haj meg kissé sárgás, fakó színű. De még fontosabb az, hogy amíg amott a szőke haj és kék szem magas termettel, hosszú koponyával és keskeny arccal van kapcsolatban, addig itt közepes termet, rövid koponya s alacsony, széles arc társaságában fordul elő. Tehát valamely rasszra soha sem az ilyen vagy olyan szem, — haj — bőrszín — termet, koponya — arcalak stb. a jellemző, hanem több ilyen jellegnek együttes előfordulása, azaz állandó kombinációja.

Ezek előrebecsajtása után most már felvethetjük a kérdést, vajjon van-e az egyes rasszoknak a jellegzetes rasszbeli testi alkatnak megfelelő, vagy azzal párhuzamosan meglévő,

jellegzetes rasszbeli lelki alkatuk s vannak-e ezt a rasszbeli lelki alkatot felismerhetővé tevő, más rasszokétól megkülönböztető u. n. *lelki rasszjellegek*?

Am a kérdés sokkal bonyolultabb, mint ahogyan az első pillanatban látszik. Azonfelül sok szubjektív mozzanat és előítélet zavarja itt tisztánlátásunkat.

Már mindjárt az elnevezés nem a legszerencsésebb. Lelki jellegek alatt ugyanis itt nem erkölcsi normák szerint igazodó lelki tulajdonságokat értünk, hanem velünk született hajlamokat, képességeket, cselekménybeli készségeket és megnyilvánulásokat, azaz reakciókat, melyeknek az idegrendszerrel, érzékszervekkel s a szervezet kémizmusával való kapcsolata kézenfekvő. A „szellemi jellegek“ elnevezés sem megfelelő. Helyesebbnek tartanók a külső, látható, testi rasszjellegekkel szemben a „belső rasszjellegek“ elnevezést, ami alatt azután az összes fiziológiai jellegeket is értenők, amelyekkel az itt szóban forgóknak különben is szoros kapcsolatuk van.

Hogy a külső, testi adottságokkal szemben vagy mellett belső, u. n. lelki adottságok is vannak, annak sejtése csaknem olyan régi, mint maga az emberiség. A tudomány azonban nem sejtésekre, hanem hiteles bizonyítékokra épít. A lelki rasszjellegek léte vagy nemléte azon fordul meg, egyfelől, hogy vannak-e tényleg öröklődő lelki tulajdonságok, mert ha nincsenek, akkor lelki rasszjellegről beszélni sem lehet és másfelől, hogy nagyobb embercsoportokon kimutathatók-e ilyen öröklődő közös lelki vonások, amelyek alapján más embercsoportoktól megkülönböztethetők.

A mindennapi életben száz még száz példát találhat mindenki s biztosan talál is az, kinek élesebb szeme, jobb megfigyelő képessége van, hogy a gyermek örökli egyik vagy másik szülőnek, nagyszülőnek lelki habitusát, ilyen vagy amolyan képességét, hajlamát. A tudat alatt szinte mindenkiben él a sejtése annak, hogy bizonyos lelki tulajdonságok öröklődnek. A családokban pedig, amikor a gyermekekről van szó, másról sem hallunk, mint arról, hogy ehhez vagy ahhoz hasonlítanak, ennek vagy annak a szülőnek testi vonásait, szellemi képességeit, lelki tulajdonságait örökölték.

Am a laikusok könnyen tévedhetnek s bizonyára sok szubjektív vonás is keveredik az ilyen megállapításokba. A tudomány azonban ma már hiteles példákkal és a statisztikai adatok tömegével tud a kérdés eldöntéséhez hozzászólni.

Ott vannak mindenek előtt a híres emberek, kiváló családok monografiái, amelyek bizonyos tudományok (matematika, orvos- és természettudományok), zene, művészet iránti hajlam, sőt kifejezett képesség, genialitás kétségtelen öröklődéséről és egyes családokban való halmozódásáról tanúskodnak. Elég legyen itt *Moebius*¹ (1898), *Lomer*² (1907), *Sommer*³ (1908), *Galton*⁴ (1910), *Reibmayr*⁵ (1908), *Steinmetz*⁶ (1904), *Davenport*⁷ (1917), *Haecker*⁸ (1911), *Schuster és Elderton*⁹ (1907), *Ziermer*¹⁰ (1908), *Haecker és Ziehen*¹¹ (1922), *Stanton*¹² (1922), *Seashore*¹³ (1923), *Bangert*¹⁴ (1921), *Davenport*¹⁵ (1923) stb. idevágó érdekes vizsgálataira utalnom. A pszichiatria viszont az abnormis, beteg, kóros lelki hajlamok öröklődését igazolja az orvosilag hitelesített példák tömegével. Sőt adatok szólnak a normális és abnormis között lévő átmenetek (gyűjtési szenvedély, társadalmi érzék hiánya stb.) öröklődése mellett is.

Nem alaptalan tehát ma már *Scheidt*nek¹⁶ az az állítása: „dass besondere Leistungen das Vorhandensein bestimmter Erbanlagen sehr wahrscheinlich machen und dass die Häufung solcher Leistungen in bestimmten Familien Anzeichen für die erbliche Übertragung der dazu gehörigen Anlagen in dem betreffenden Erbstamm ist“.

Értékes útbaigazítással szolgálnak ez irányban az újabban mind nagyobb számban rendelkezésre álló tömegstatisztikai adatok.

*Galton*¹⁷ beható korrelációs számítások alapján már 1883-ban arra az eredményre jutott, hogy a testvérek szellemi hasonlósága egymás között ép oly nagy, mint testi hasonlóságuk. Viszont testvérek szellemi hasonlósága nagyobb, mint a nem testvéreké. *Schuster és Elderton*¹⁸ (1907), egyfelől testvérek, másfelől apák és gyermekek, illetve nagyapák és unokák szellemi képességei között találtak tetemes korrelációt. Hasonló eredményre jutott *Thorndike*¹⁹ (1905), aki fiú- és leánytestvéreknek a különböző tárgyakban tanúsított előmenetelét tanulmányozta. Érdekes, hogy az ikertestvérek pszichikai hasonlóságának korrelációs koefficiense kétszer akkora volt, mint a közönséges testvéreké. *Woods*²⁰ (1906) európai uralkodó családok tagjain végzett vizsgálatainak alkalmával apák és gyermekek között kétszer akkora szellemi hasonlóságot talált, mint nagyapák és unokák között. *Heymans és Wiersma*²¹ (1906—09) 437

^{1—16} Id. Dr. W. Scheidt: Allgemeine Rassenkunde. München, 1925.

^{17—27} Id. Scheidt id. mű.

csalásban 1541 gyermek pszichikai hasonlóságát tanulmányozták s testvérek között ugyanolyan nagyfokú korrelációt állapítottak meg, mint *Galton. Peters*²² (1915) 1162 gyermek és 344 szülőpár iskolai bizonyítványát dolgozta fel statisztikailag s adatai a szellemi képességek és az általános intelligencia kétségtelen öröklékenységet bizonyítják.

De megindultak a részletesebb, az egyes lelki jelek, hajlamok öröklődésére vonatkozó, részint tömegstatisztikai, részint családanropológiai kutatások is. *Fürst*²³ (1907) pl. a szótársításra vonatkozólag kimutatja, hogy a különbségek nem rokonok között jóval nagyobbak, mint rokonok, családtagok között. Viszont anya és leány, apa és fiú között a hasonlóság nagyobb, mint általában rokonok között. Bizonyos hajlamoknak, szellemi képességeknek lelki tulajdonságoknak több generáción át való öröklődését a családanropológiai és hiteles genealógiai adatok tömege bizonyítja már. És pedig nemcsak a közismert zenei hallás, matematikai képesség és egyes művészi hajlamok öröklékenységről van itt szó, hanem olyanokról is, mint a vezető szerepre való hivatottság, szervező erő, bizonyos munkákra, technikákra, kézügyességekre való készség, alkalmazkodási képesség, beszédesség, szónoki készség, az emlékező képességek különböző fajtái, színészkedés, rhythmus, tánc iránti érzék, fantázia, bátorság, kegyetlenkedésre való hajlam, kereskedelmi szellem, vállalkozó kedv, erős akarat, szívós kitartás stb. Különösen értékesek e tekintetben *Davenport*²⁴ (1917, 1918, 1923) munkái. Leír pl. tengerésztiszi családokat, melyekben az az irányú hajlam néha 4—5 generáción át is kimutatható s már a kicsi gyermekek bátorságuk, vakmerőségük, nagy lélekjelenlétük, vállalkozó szellemük, vezetőképességük által tűnnek ki. Egyik családban viszont, amelyikből igen sok orvos került ki, bizonyos kézügyességre valló hajlam mutatkozott. *Ziermer*²⁵ (1908) közli egészen egyszerű szegény családok genealógiai tábláját, amelyekből egész csomó kiváló ember került ki. Így pl. az egyik földhöz ragadt falusi család 13 községi bírót, 4 számíttstet, 1 hivatalnokot és egy képviselőt adott s ezek mindegyike kivált a maga munkakörében. Átlagon felüli nagy teljesítmények (felfedezés, politikai vezetés stb.) létrehozásához természetesen több ilyen öröklött szellemi képesség és lelki tulajdonság összetalálkozása szükséges. De hogy mennyire domináns egyes családokban bizonyos szellemi kiválóságok, lelki hajlamok öröklődése és mily nagyfokú azok felhalmozódása, azt nemcsak *Hippokrates* esete bizonyítja, aki állítólag a 17-ik

orvos volt a családjában, hanem *Bangert*²⁶ (1921) és *Davenport*²⁷ hiteles adatai is. Előbbi közli egyik orvoscsalád nemzetségtábláját, melyből hét generáció alatt 13 orvos került ki. *Davenport* pedig a nagytehetségű *Jonathan Edwards* leszármazottai között 13 egyetemi rektort, 15 egyetemi tanárt, 60 orvost, 100 papot, 75 tisztet, 60 író, 100 jogászt, 30 bírót, 80 magasabbrangú hivatalnokot, 3 szenátort és 15 magasabbrangú bankhivatalnokot és biztosítási intézeti tisztviselőt mutatott ki.

Ezek után igazat kell tehát adnunk *Kraitschek*-nak²⁸ abban, hogy „a modern örökléstani kutatások a szellemi képességek öröklékenységet minden kétségen felül bebizonyították”.

„Die geistigen Anlagen schweben aber nicht in der Luft — mondja tovább *Kraitschek* — sondern haften an bestimmten organischen Formen, die vererbt werden. Erbanlagen sind aber Rassenanlagen. So sind also die meisten tiefergehenden seelischen Unterschiede als Rassenunterschiede zu betrachten”.

Bizonyos lelki tulajdonságok öröklődésének lehetőségét különben katolikus pap-tudósok, mint *W. Schmidt* és *P. Muckermann* sem tagadják.²⁹

Kérdés azonban, vajjon bizonyos öröklött lelki habitus, bizonyos hajlamok, képességek, készségek öröklődése a családon, nemzedéksoron (Linie) túl nagyobb embercsoportokra, a rasszokra is jellemző-e?

Igaz ugyan, hogy ha bizonyos lelki jellegeknek egyes családokban való öröklődése bizonyítást nyert, akkor ez által adva van a lehetősége annak is, hogy azok nagyobb embercsoportokon, tehát a rasszokon is előfordulhassanak. Tényleges elterjedésük és rasszjelleg gyanánt való előfordulásuk hiteles igazolása még sem egészen könnyű dolog. Nemcsak az okoz itt nehézséget, hogy az emberiség rasszbelileg rendkívül kevert, hanem az is, hogy a külső rasszjellegekből nem következtethetünk szükségszerűen a belső rasszjellegekre. Rasszkeveredés esetében megtörténhetik, amint bizonyára meg is történik, hogy a gyermek az egyik szülőtől a külső rasszjellegeket, a másiktól pedig a lelki alkatot, a belső tulajdonságokat örökli, akár részben, akár egészben (Goethe). Feltéve tehát, hogy eredetileg minden egyes rassznak külön lelkialkat, jellegzetes lelki tulajdonságok felelnek meg, rasszkeveredés esetében nagyon jól elképzelhetjük, hogy a gyermek pl. tiszta nordicus rasszjellegű

²⁸ Dr. G. Kraitschek: Rassenkunde, Wien, 1924.

²⁹ Anthropol. Bd. XXIII. Heft. 1/2 1928.

apjától annak nordicus külsejét, alpi, keletbalti vagy mediterrán rasszjellegű anyjától pedig annak lelki rasszjellegeit öröklí. Vagyis a nordicus külső pl. alpi, mediterrán stb. belsőt takarhat. Még valószínűbb, hogy amint a külső rasszjellegek, ugyanígy a belsők is jellegenkint, külön-külön öröklődnek, vagyis, hogy kevert rasszjellegű egyéneknél a pszichikai alkat sem egységes, hanem különböző eredetű (apai, anyai ágú) lelki jellegekből áll. Mindez természetesen a kutatást nagy mértékben megnehezíti. Épen azért a lelki jellegek tanulmányozása csak úgy vezethet eredményre, ha itt is ugyanúgy járunk el, mint ahogyan a külső rasszjellegek rendszeres vizsgálatakor szoktunk.

Amíg tehát egyfelől nem osztjuk Lenz³⁰ véleményét abban a merev formában, hogy „az egész rasszkérdés minden különösebb jelentőség nélkül való volna, ha csupán csak testi rasszkülönbségek léteznének“, addig másfelől igazat adunk *Krait-schek*-nek³¹ abban, hogy „a rasszjelleg megállapításához biztos alapot csak úgy nyerünk, ha az induktív módszert követjük s amaz embercsoportok lelki mivoltát állapítjuk meg, amelyek megközelítőleg tisztarasszúak, vagy amelyekben egy bizonyos rassz feltétlenül túlsúlyban van“. Az a milieu és évezredes elszigeteltség ugyanis, amelyik a külső rasszjellegeket valaha kitermelte, minden bizonnyal az illető embercsoportok lelki alkatában is mélyreható nyomokat, csoportonként nagyfokú hasonlóságot idézett elő.

Igaz ugyan, hogy a különböző környezethatások, legfőképpen pedig a klíma és nevelés által előidézett öröklésmentes mellékváltozásoknak (paravariativ) itt aránytalanul nagyobb szerepük van, mint a külső rasszjellegek terén, mégis sok igazság van *Scheidt*³² szavaiban, hogy „csoportonként való képességkülönbségek feltételezése nélkül az egész kulturtörténet és néptörténet — tegyük talán hozzá: nem egy esetben — érthetetlen lenne“. Mert mindent kizárólag csak neveléssel, klímával, gazdasági helyzettel, általában a milieuval magyarázni — mint egykor *Buckle*, *Hyppolite Taine*, *Marx* stb. tették — megint egy olyan egyoldalú túlzás volna, aminek hiteles vizsgálati tények s az adatok tömege mond ellent.

Bizonyára nem minden alap nélkül való, hanem jórészt évszázados tapasztalatokból szűrődött le az a szinte közhely-

³⁰ *Baur, Fischer, Lenz: Menschliche Erblichkeitslehre I. 2. Aufl.*

³¹ *Dr. G. Krait-schek: Rassenkunde. Wien, 1924.*

³² *Dr. W. Scheidt: Rassenkunde. I. München, 1925.*

szerű vélemény, hogy bizonyos nagyobb embercsoportokat, bizonyos népeket jellegzetes belső, pszichikai tulajdonságok különböztetnek meg más embercsoportoktól, más népektől. Közismert pl. a déleurópai nagyobb mozgékony-sága, elelvensége az északeurópaival szemben, a délnémet nagyobbfokú társaságkedvelése az északnémettel szemben, az északi szlávok melanchólikus, érzelgős, könnyen megnyugvó s erőszakot, zsarnokságot is könnyen tűrő természete, a balkániak bosszúállása, az olaszok, spanyolok hevüλέkenysége, a törökfélék pompaszere-tete, méltóságteljes úri viselkedése, a zsidók, görögök, örmények üzleti szelleme, az angol hidegvére, flegmája, praktikus észjárása, a francia elméssége, fantáziája stb. Írók, művészek, pszichológusok, utazók munkái, leírásai hemzsegnék egy-egy nép, vidék stb. ilyen vagy olyan jellegzetes belső tulajdonságaitól, lelki vonásaitól.

Kétségtelen, hogy az ilyen leírásokban, az úgynevezett „néplélek“ jellemzésekben nagyon sok túlzás, általánosítás s talán még több szubjektív mozzanat van. Viszont az is tagadhatatlan, hogy sok esetben nagyon is fejen találják a szeget.

Bennünket azonban itt most nem ez érdekel, hanem inkább maga az a tény, hogy ilyen pszichikai jellegek nagyobb területeken, nagyobb embercsoportokon tényleg előfordulnak és pedig jellemző módon. Más kérdés azután az, hogy már most e jellegek egy-egy népre, egy-egy földrajzi területre jellemzők-e csupán vagy pedig népi és földrajzi határokat átlépve, nagyobb embercsoportokra is. Vagy hogy melyek közülük azok, amelyek csupán egy-egy kisebb terület népére, melyek azok, amelyek egy egész népre s melyek azok, amelyek egy-egy nagyobb földrajzi területre vagy valamilyen nagyobb embercsoportra pl. egész rasszokra jellemzők?

(Folytatjuk.)

Bartucz Lajos.